

Pohjanmaan hyvinvointialueen keskisen alueen ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen 2025

Aluehallitus 21.10.2024

5574/00.01.02.01/2024

Valmistelija Vähäkangas Pia
Pellfolk Tony
Koskela Marketta
Björkqvist Monika
Lisätietoja: puhelinnumero: 06 218 1111 (vaihe), etunimi.sukunimi@ovph.fi

Aluehallitus on tutustunut ja keskustellut (aluehallitus 19.8.2024 pykälä 154 ja aluehallitus 16.9.2024 pykälät 186–188) ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluverkosta vuosille 2025–2026. Hallitus on pyytänyt alueen kunnilta lausunnot ja toteuttanut väestökyselyn palveluverkkomuutoksista osana Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa.

Hyvinvointialueen vanhusneuvosto nostaa esille lausunnossaan eri toimijoiden välisen yhteistyön, väestön osallistamisen ja ennaltaehkäisevän työn merkityksen palveluverkkosuunnitelmaa toteutettaessa. Lisäksi vanhusneuvosto ehdottaa, että sovitusta aikataulusta tulee olla mahdollista joustaa, jos palveluasumisen jonot pidentyvät (liite). Lausunnot ovat antaneet Mustasaaren kunta ja Mustasaaren vanhusneuvosto, Vaasa, Vöyri ja Laihia.

Mustasaaren kunta on lausunnossaan ottanut kantaa Solhörnän yksikön muuttamisesta yhteisölliseksi asumiseksi. Kunta näkee taloudellisesta näkökulmasta tarkoituksenmukaisimpana sen, että Solhörnän tuottaa jatkossakin ympärivuorokautista palveluasumista. Lausunnon mukaan nykyisten asukkaiden osalta muutos tarkoittaa sitä, että he joutuvat muuttamaan toiseen yksikköön. Ympärivuorokautisten paikkamäärien vähentäminen voi kunnan mielestä johtaa myös siihen, että erikoissairaanhoidon palvelujen käyttö lisääntyy. Mustasaaren vanhusneuvosto näkee, että Solhörnän yksikön muuttaminen yhteisölliseksi asumiseksi on lyhytnäköistä. Vanhusneuvosto haluaa nostaa esille järjestöjen ylläpitämän senioriasumisen potentiaalin huomioimisen, kun yhteisöllistä asumista suunnitellaan (Lausunnot ovat liitteenä).

Vaasan kaupunki tuo esille lausunnossaan väestömäärän ja -kehityksen vaikutuksen ikäihmisten palveluihin. Kaupunki on huolissaan ympärivuorokautisen palveluasumispaikkojen vähentämisen nopeudesta ja siitä, että yhteisöllisen asumisen lisääminen on hidasta. Vaikutusten arvioinnissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota mm. omaisten ja omaishoitajien jaksamiseen. Vaasan kaupungin mielestä painopisteen siirtäminen kohti kevyempiä ja kustannustehokkaampia ratkaisuja on kannatettavaa. Lisäksi ennakointia ja kotihoitoa tulisi jatkossa kehittää. (Lausunto on liitteenä).

Vöyrin kunta vastustaa Marielund yksikön sulkemista ja haluaa enemmän perusteluita sulkemista koskevaan ehdotukseen. Lausunnossa korostetaan mm. hyvinvointialueen ja kunnan välisen vuorovaikutuksen ja läpinäkyvyyden kehittämistä.

Laihian kunta edellyttää, että palvelut tulee olla myös suomen kielellä. Palveluiden paikallisuus on välttämätöntä. Kodin pysyvyys on ikääntyvälle väestölle tärkeää. (Lausunto on liitteenä)

Taustaa

Pohjanmaan hyvinvointialueen tavoitteena on se, että yhä useampi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona. Pohjanmaan sairastavuus- ja muistisairausindeksi ovat kansalliseen tasoon verrattuina maan alhaisimpia. Vaikka Pohjanmaalla on terveempi väestö, harvempi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona koko Suomeen verrattuna (2023: Pohjanmaa 91,8 % versus koko Suomi 93 %). Luku on alhaisempi myös 85 vuotta täyttäneiden kotona asuvien osalta

(2023: Pohjanmaa 81,3 % versus koko Suomi 83,8 %). Jotta yhä useampi voi asua kotona, on lisätty ennaltaehkäiseviä ja kotona asumista edistäviä palveluita, kuten kotikuntoutusta, kotisairaaloimintaa ja päivystyksen liikkuvan sairaanhoitajan palveluja. Intervallihoidon käyttäjäkuntaa on laajennettu. Yhteisöllisen asumisen suunnitelmat etenevät. Perhehoito aloittaa Prima Botnia hankkeen puitteissa toimintansa ja kotihoidon teknologisia ratkaisuja lisätään.

Pohjanmaan hyvinvointialueella on tällä hetkellä (1.8.2024) 1855 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Näissä asukkaat asuvat pitkäaikaisesti. Käyttöaste on 1–6/2024 ajalle laskettuna 94,8 %. Lyhytaikaista ympärivuorokautista palveluasumista (=intervallihoido) järjestetään alueella seitsemässä yksikössä. Tätä varten on varattu yhteensä 106 paikkaa. Käyttöaste vaihtelee noin 50–100 %:n välillä.

Palveluasumisen määrää mitataan peittävyyslukuina eri ikäryhmissä. Sotkanet.fi kuvaa ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyttä laskemalla 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden osuutta ja määrää tietynä poikkileikkausajankohtana (31.12. 2023). Tämän laskelman mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys on 7,5 % (1601 henkilöä). Kansallinen vertailuluku on 6,4 %. Hyvinvointialueiden välisissä vuoropuheluissa käytetään ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyslaskelmissa paikkamääriä, jolloin peittävyysluku on suhteessa korkeampi, koska oletuksena on 100 %:n käyttöaste. Myös tässä vertailussa Pohjanmaan hyvinvointialueen peittävyysluku 8,7 % on hyvinvointialueiden korkeimmasta päästä (vrt. kansallinen keskiarvo 6 %). Hyvinvointialueet ovat pääosin asettaneet ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien peittävyystavoitteiksi 5,8–6 %. Jotta Pohjanmaan hyvinvointialue saavuttaisi nykyisen kansallisen tason peittävyystavoitteen (6 %), tulisi Pohjanmaan hyvinvointialueella vähentää noin 316 paikkaa vuoteen 2030 (75 vuotta täyttäneet laskettu Sotkanet.fi ennusteesta), jolloin käytössä olisi 1537 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Paikkamäärien vähentäminen koskee sekä omaa että yksityistä palvelutuotantoa.

Asumispalveluissa tehtävät rakennemuutokset ja paikkamäärien vähentäminen kansalliselle tasolle ovat tärkeimmät Pohjanmaan hyvinvointialueen palveluita tarkasteltaessa ja jotta toimintaa voidaan suunnata tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman linjausten mukaisesti. Yhden oman ympärivuorokautisen noin 20-paikkaisen palveluasumisyksikön vuositason nettokustannukset (budjetin 2024 mukaan) sijoittuvat 1,3–1,8 miljoonan välille. Palveluverkkomuutokset edellyttävät Yt-neuvotteluja. Asumispalveluja koskevat Yt-neuvottelut päättyivät 13.9.2024. Seuraavat käynnissä olevat neuvottelut päättyvät 4.11.2024.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen 2025–2026

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen, joka on osa Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026, on tarkoitus aloittaa 1.1.2025. Tavoitteena on noin 7 %:n paikkapeittävyystaso vuoden 2026 lopussa. Kyseinen 7 %:n paikkapeittävyys on linjassa valtuuston hyväksymän (11.3.2024 §8) kotona asumista koskevan tavoitteen kanssa (93 % 75 vuotta täytteisistä asuu kotona 2025).

Muutos toteutetaan asiakaslähtöisesti. Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan siten, että henkilö, jolle on myönnetty paikka, ei jää ilman palveluasumispaikkaa. Muutoksen läpivienti etenee hitaasti, koska asukkaiden keskimääräinen hoitoaika ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on yli kaksi vuotta. Hoitoajat ovat hieman lyhentyneet viime vuosina, kun palveluihin ohjautumisen käytäntöjä on yhtenäistetty ja yhteiset myöntämisperusteet on otettu käyttöön. Jonot ovat vuosina 2023–2024 lyhentyneet sekä henkilöiden määrien että odotusaikojen osalta.

Vuodelle 2025 ehdotettujen oman ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelutuotannon 109 paikkamäärän vähentämisen nettokustannussäästöpotentiaali on vuositasolla 6,405 milj. euroa (sisältää vuokratkustannukset 896 676 euroa ja henkilöstökustannukset sijaiskustannuksineen 5, 487 euroa). Paikkamäärän vähentämisen osalta ehdotetaan

muutosta, joka liittyy AVI:n ohjaukseen. Ohjaus koskee Tallmovårdcenter yksikön huonekokoja. Kyseessä on kahdeksan huonetta, jotka ovat liian pienet ja joihin asukkaita ei voida sijoittaa. Tästä johtuen aikaisemmin ehdotettu paikkavähennys (109 paikkaa) pienenee 95:een. Ostopalveluiden käyttöä ehdotetaan edelleen vähennettävän 39 paikan käytön verran. Tämän nettokustannussäästöpotentiaali vuositasona on 1,94 milj. euroa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen keskeisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja toimenpiteet 2025

Keskeisellä alueella suunnitellaan lisättävän yhteisöllisen asumisen asuntoja muun muassa ns. hybridikonseptilla, muuttamalla Solhörnans yhteisölliseksi asumiseksi ja rekisteröimällä Kastusgården. Pitkällä aikavälillä pyritään vastaamaan tarkoituksenmukaisemmin ikäihmisten asumisen tarpeisiin ja siten vähentämään ympärivuorokautisen palveluasumisen tarvetta ja kohdentamaan henkilöstöresurssit tehokkaasti.

Ehdotuksena on aikaisemmin ollut se, että oman tuotannon ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentämiseksi suljetaan yksi yksikkö; Marielund (22 paikkaa). Toimenpiteen nettokustannusvaikutus vuositasona on 1,265 milj. euroa. Kustannusvaikutus, jos yksikkö on suljettuna 7 kuukautta, on 738 133 euroa (sisältää vuokratkustannukset 119 861 euroa). Tähän ehdotukseen on tullut muutos, koska Vöyriellä sijaitsevan Tallmovårdcenter yksikössä asukashuoneet ovat AVI:n kanssa käydyn keskustelun perusteella todettu liian pieniksi, jotta niitä voidaan käyttää asukashuoneina ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Tähän vedoten, **uutena ehdotuksena** on se, että ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamääriä vähennetään vain 8 paikalla (Tallmovårdcenter) ja Marielund yksikön sulkemista ei tässä vaiheessa ehdoteta. Keskeisellä alueella on kuitenkin edelleen väestön tarpeeseen nähden useita ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja. Puuttuva säästötavoite pyritään saavuttamaan muilla keskeisen alueen palveluverkkoon vaikuttavilla toimenpiteillä.

Lisäksi ehdotetaan, että Solhörnans (30 paikkaa) muutetaan yhteisölliseksi asumiseksi. Vuositasona säästöpotentiaali on 1,327 milj. euroa. Jos yksikkö toimii 7 kuukautta yhteisöllisenä asumisena, on tämän muutoksen nettokustannusvaikutus 774 013 euroa (sisältää vuokratkustannukset 76 767 euroa).

Lisäksi ehdotuksena on vähentää ympärivuorokautisen palveluasumisen ostopalveluita 21 paikan verran. Tämän nettokustannussäästöpotentiaali on vuositasona 900 000 euroa. Laskennassa on käytetty budjetin 2024 mukaista nettokustannusta 45 000 euroa/vuosi/palveluseteli. Ajalla 1–7/2024 on palvelusetelin laskennallinen nettokustannus 136,32 euroa/vrk. Ehdotettu säästöpotentiaali saavutetaan vähentämällä ostopalveluita 1.1.2025 lähtien.

Perustelut Solhörnans yksikön asumismuodon muutokselle

- Tilaratkaisut mahdollistavat muutoksen ilman investointia

Ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026- ehdotetut toimenpiteet		
Alueet	Nykyinen paikkatilanne 1.8.2024 (omat ja osto)	Ehdotettu paikkamäärien vähentäminen 2025–2026
Keskeinen: Vöyri Mustasaari Vaasa Laihia	Asumispaikkoja 963 (omat 565, osto 398) Paikkapeittävyyden on 8,7 %	145 paikan vähentämistarve, jos paikkapeittävyyden on 6 % vuonna 2030 2025–2026: vähenee 115 paikkaa (52 omaa ja 63 ostopaikkaa)

		2025: Oman tuotannon paikkoja vähenee aikaisemman ehdotuksen mukaan 52. Tallmovårdcenter tilanteen vaikutuksesta paikkoja vähenee 38 Ostopalvelupaikan käyttö vähenee noin 21:llä paikalla
Koko Pohjanmaan alue	1855 paikkaa, peittävyys 8,7 %	2025–2026: vähenee 235 paikkaa, jolloin paikkapeittävyys on noin 7 % vuonna 2026

Vaikutusten arviointi – yleinen taso

Ympäri vuorokautisen palveluasumisyksikön kustannuksiin vaikuttavat mm. henkilöstöresurssit ja -mitoitus, yksikön koko, käyttöaste, logistiikka, vuokratkustannukset ja yksikön sijoittuminen esimerkiksi osana isompaa palvelukokonaisuutta. Henkilöstön saatavuudella on vaikutusta siihen, kuinka optimaalisesti paikat ovat käytössä.

RAI-tiedon perusteella (1.8.2024) näyttää siltä, että asiakkaiden hoitoisuus on Pohjanmaan hyvinvointialueella hieman alhaisempi verrattuna kansalliseen keskiarvoon. Keskisellä alueella asiakasrakenteen hoitoisuustaso on hieman alhaisempi kansalliseen keskitasoon verrattuna.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen edellyttää ikäihmisten palveluketjujen ja -prosessien edelleen tehostamista. Kotihoidon saatavuudella ja vaikuttavuudella on merkitystä kotona asumisen edistämisessä. Palveluihin ohjaus on keskiössä, kun ikäihmisten palveluverkkomuutoksia käytännössä toteutetaan. Tärkeä rooli on myös yleislääketieteen osastoilla.

Riskit ja suojaustoimenpiteet – Keskinen alue

Ympäri vuorokautista palveluasumispaikkaa jonottavien henkilöiden määrä keskisellä alueella on vähentynyt noin 23 prosentilla verrattuna vastaavaan viikkoon viime vuonna (79 henkilöä versus 103 henkilöä, viikko 40). Ehdotettu muutos tarkoittaa kuitenkin sitä, että riski jonojen pidentymiseen kasvaa, mikä voi kuormittaa ikäihmisten hoito- ja palveluketjua. Pidemmällä aikavälillä, kun yhteisöllisen asumisen paikkoja on enemmän, kotihoidon kehittämiseen on panostettu ja asiakkaat ohjautuvat tarkemmin oikealle hoitotasolle, arvioidaan, että tämä riski voi laskea. Muutoksen aikanäkökulma muodostaa kriittisen riskin, mikä voi johtaa siihen, että tavoitteita ei saavuteta. Koska riskinä on, että jonot asumispalveluihin pitenevät, muutos on toteutettava dynaamisesti ja hallitusti, ja toteutus suunnitelmaa voi olla tarve muuttaa sitä mukaa kuin prosessi etenee.

Keskisellä alueella on vähän omia kevyemmän asumismuodon paikkoja, mutta kaikissa kunnissa on ulkoisia senioriasuntoja. Ehdotettu ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentäminen johtaa näiden paikkojen tasaisempaan jakautumiseen pohjoisen, kesken ja eteläisen alueen välillä. Muutosehdotus ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentämisestä sisältää samanaikaisen panostuksen kotihoitoon. Kotihoidon tehostamisen ja optimoinnin, hyvinvointiteknologian käytön lisäämisen, suunnitellun yhteisöllisen asumisen lisäämisen ja perhehoidon panostusten yhdistelmällä voidaan arvion mukaan vastata asiakkaiden hoidon ja palvelujen tarpeeseen. Kevyempien hoitomuotojen ja kotihoidon panostuksilla resursseja voidaan suunnata enemmän tukemaan ikäihmisiä kotona, millä odotetaan olevan positiivinen vaikutus ikäihmisten toimintakykyyn.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentäminen voi myös auttaa helpottamaan henkilöstötilannetta kevyemmissä palvelumuodoissa, kuten kotihoidossa. Vaikutukset henkilöstöön, jota vähentäminen koskee, ovat merkittäviä, mutta toiveena on, että henkilöstölle voidaan tarjota uusia työtehtäviä. Muutosehdotus tarkoittaa sekä omien

että ostopalveluina tuotettujen palveluasumispaikkojen vähentämistä, minkä myötä riskinä on, että muutos vaikuttaa kielteisesti ulkoisten tuottajien toimintaan ja talouteen, jos ne eivät pysty sopeutumaan uusiin edellytyksiin. Muutoksen onnistuminen vaatii kevyempien palvelumuotojen kehittämisen lisäksi myös tiivistä yhteistyötä eri toimialojen välillä ja tehokasta ja hyvin toimivaa palveluohjausta.

Hyvinvointialuejohtaja Kinnunen Marina

ehdottaa, että aluehallitus tutustuu seuraaviin Pohjanmaan hyvinvointialueen keskistä aluetta koskeviin muutosehdotuksiin

- lopetetaan keskisellä alueella 8 ympärivuorokautisen palveluasumisen paikan käytön Tallmovårdcenter-yksikössä, koska AVI ohjeistaa, että huonekoot ovat näissä liian pienet.
- muutetaan keskisellä alueella Solhörnans-yksikön 30 ympärivuoro-kautisen palveluasumisen paikkaa yhteisölliseksi asumiseksi sekä aloitetaan tämän valmistelut ja toteutus 1.1.2025 lähtien.
- vähennetään ympärivuorokautisen palveluasumisen ostopalveluiden käyttöä 21 paikan osalta 1.1.2025 lähtien

ehdottaa, että aluehallitus merkitsee virkamiesvalmistelun tiedoksi. Ennen päätöksentekoa pyydetään asianosaisilta kunnilta ja vaikuttamis-toimielimiltä lausunto ja alueen asukkaille tehdään muutosesityksistä kysely. Lisäksi huomioidaan 4.11.2024 päättyvät yhteistyöneuvottelut

- tekee päätöksen asiassa kokouksessaan 25.11.2024.

Päätös:

Jakelu